

بررسی تأثیر شاخص های سرمایه اجتماعی بر وضعیت اقتصادی محله؛ مطالعه موردی: محله طلاب

زهرا خاوری* - مدرس دانشگاه پیام نور مشهد و کارشناس برنامه ریزی مناطق و محلات حوزه معاونت فرهنگی و اجتماعی، مشهد، ایران.
راضیه خاوری - کارشناس ارشد مطالعات جوانان دانشگاه مازندران، مازندران، ایران.

The effect of indicators of social capital on local economic conditions; Case Study: Community of Tolab

Abstract: In recent years, social capital, economic development as the foundation of any society is how. The importance of social capital in economic development in a community, to the extent that it can clearly be seen in the boom economy of all developed societies, World Bank, social capital as "the invisible wealth of a country" and it is at the recipient institutions and relationships, and norms as a form of social interaction. This paper uses the theories of Fukuyama, Bourdieu, Putnam and other theorists Adam Smith and the two domains (social and economic capital) to examine effects of social capital on the local economy. This study used data from the questionnaires and the method of random sample is obtained. Statistical community residents with a history of Mashhad scholars have lived over a year are. The sample population of 300 in the form the results show that three variables of social networks and social trust and social participation of the significant below 0 / 05 had. The findings also show to the indicators of social capital to promote economic situation will be shared between residents.

Key words: Social capital, economic conditions, Community of tolab.

چکیده

در سال های اخیر، از سرمایه اجتماعی، به عنوان زیربنای توسعه اقتصادی هر جامعه یاد می شود. اهمیت سرمایه اجتماعی در توسعه اقتصادی در یک جامعه، تا حدی است که می توان آن را در شکوفایی اقتصاد تمام جوامع توسعه یافته به طور آشکاری مشاهده کرد. بانک جهانی، سرمایه اجتماعی را به عنوان «ثروت نامرئی یک کشور» در نظر می گیرد و آن را در برگیرنده نهادها و روابط و هنجارهایی می داند که تعاملات اجتماعی را شکل می دهند. در این مقاله با استفاده از نظریات فوکویاما، بوردیو، پاتنام و آدام اسمیت و برخی دیگر از تئوریسین های این دو حوزه (سرمایه اجتماعی و اقتصاد) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر اقتصاد محله می پردازیم. داده های این پژوهش با استفاده از پرسشنامه و به روش نمونه گیری تصادفی به دست آمده است. جامعه آماری ساکنان محله طلاب مشهد که سابقه سکونت بالای یکسال دارند، می باشند. ۳۰۰ نفر نیز جمعیت نمونه ما را تشکیل می دهند. نتایج نشان می دهد سه متغیر شبکه اجتماعی و اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی از سطح معناداری زیر ۰/۰۵ برخوردار بوده اند. بدین معنی که شاخص های شبکه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت و همین طور سن افراد و نوع اعتقادات دینی شاخص های مهم و تأثیرگذار بر نگاه مشارکتی ساکنان در فعالیت های اقتصادی اشتراکی می باشد. یافته ها همچنین نشان می دهد، هر چه شاخص های سرمایه اجتماعی ارتقاء یابد وضعیت اقتصاد اشتراکی بین ساکنان افزایش خواهد یافت.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، وضعیت اقتصادی، محله طلاب.

NGOها امکان می‌دهد، سیاست‌ها و برنامه‌های خود را به‌گونه‌ای تنظیم کنند که هم بتوانند بین مردم اعتماد ایجاد کنند و هم قوانین و نهادهای اقتصادی را طبق الگوی رشد انسانی و اجتماعی افراد، متحول سازند. کشورهای توسعه نیافته به دلیل کمبود سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و عدم اجرا یا ضعف و ناکارآمدی برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی از شاخص‌های سطح بالای برخوردار نیستند. در این میان یکی از شاخص‌های تخصصی اقتصاد، اقتصاد شهری است که در آن ارزیابی مسائل و مشکلات مناطق شهری با استفاده از ابزارهای اقتصادی بررسی می‌شود و شاخه خرد اقتصاد شهری، اقتصاد محله می‌باشد. اقتصاد محله‌ای شامل تمام جوانب اقتصاد شهری ولی در سطح خرد می‌شود که شامل کالا و خدمات و تولید و توزیع آن‌ها است. در اقتصاد محله‌ای باید دانست که کالاها و خدمات نه تنها در داخل یک محله، بلکه در بین محلات دیگر چگونه تولید و توزیع می‌شوند. چگونگی رشد و توسعه محلات و ناهمگونی‌های جمعیتی و قومی و اثرات مثبت و منفی آن در عدم تعادل اقتصاد محلی و بسیاری از مسائل محله‌ای مانند ایجاد و حفظ و گسترش سرمایه‌های اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین با توجه به رشد اقتصادی قابل مشاهده در محله طلاب در طی ۵ سال گذشته محقق در پی آن است تا تأثیر سرمایه اجتماعی بر وضعیت اقتصادی محله مورد را بررسی قرار دهد.

- اهداف تحقیق عبارتند از:

۱. بررسی میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر اقتصاد محله.
۲. توصیف و شناسایی شاخص‌های سرمایه اجتماعی که بر متغیر اقتصاد محله تأثیرگذار هستند.

- سؤال تحقیق نیز عبارتست از: میزان تأثیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر اقتصاد محله چقدر است؟

- در زمینه پیشینه داخلی تحقیق نیز می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. خنده‌رو، مهدی. سنجش میزان سرمایه اجتماعی در سطح محله، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه اصفهان، استاد راهنما علی ربانی خوراسگانی، ۱۳۸۷. هدف از این مقاله شناخت

تحلیلی که در ایالات متحده اروپا و برخی کشورهای آمریکای لاتین از تابع تولید کل صورت گرفت، نشان داد که بهبود و پیشرفت در تولید و سطح زندگی، تنها ناشی از فرایند سنتی تراکم سرمایه نبوده است، بلکه علت اصلی این پیشرفت، وجود یک عامل باقی مانده در تابع تولید است. این سرمایه را به طور خلاصه می‌توان خلق اعتماد و اطمینان متقابل در بین عاملین اقتصادی دانست، که سبب بهبود در کیفیت سرمایه اجتماعی می‌گردد. از این رو سرمایه اجتماعی از آنجا که سبب کاهش هزینه‌های مبادلاتی شده به مانند سایر عوامل تولید سنتی نقش بسزایی در بهبود رشد و توسعه اقتصاد محله دارد. با به وجود آمدن مکتب «نهادگرایان جدید» به نقش نهادها و به خصوص سرمایه‌های اجتماعی در رشد و توسعه‌ی اقتصادی توجه بیشتری شد. به طوری که بانک جهانی از این نوع سرمایه، به عنوان «ثروت نامرئی» یاد می‌کند. می‌توان سرمایه اجتماعی را به سادگی به عنوان مجموعه‌ای از ارزش‌ها و هنجارهای غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میان‌شان مجاز است، در آن سهیم هستند (فوکویاما، ۱۳۷۹).

سرمایه اجتماعی دارایی غیرملموسی است که بیشتر از هر جا در زندگی روزانه مردم، مهم تلقی می‌شود: «حسن نیت، دوستی، همدردی و تعامل اجتماعی بین افراد و خانواده‌هایی که واحدهای اجتماعی را می‌سازند، بیشتر از همه نمود دارند» (نصیری، ۱۳۸۷). امروزه در

مباحث نظری، میزان و نحوه‌ی تعاملات اجتماعی کنشگران، سرمایه اجتماعی به شمار می‌آید. سرمایه اجتماعی در سطح محله به روابط اجتماعی که باعث تسهیل مبادلات و به تبع آن کسب سود و پرداخت کمتر سود در این سطح می‌گردد، توجه دارد (فیلد، ۱۳۸۵). به هر حال ما معتقدیم که قبل از تشریح کامل شاخص‌های سرمایه اجتماعی و تشریح روش‌های که این سرمایه بر متغیرهای اقتصادی تأثیر می‌گذارد، می‌بایست ابتدا بفهمیم که اصلاً سرمایه اجتماعی چیست؟ دانشمندان علوم اجتماعی در پی آنند که بدانند سرمایه اجتماعی دارای چه ویژگی‌های است، چراکه این امر به سیاست‌گذاران، آژانس‌های توسعه بین‌المللی و

بر اساس یافته‌های کسب شده از پیمایش برای محدوده‌ی مطالعاتی و با توجه به مشاهدات پژوهشگران می‌توان عنوان کرد که با تقویت سرمایه اجتماعی به پایداری محله دست یافت. اما به سبب معناداری یا نزدیک به معنادار بودن برخی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی می‌توان بیان داشت توجه به مفهوم ذهنی سرمایه شرط انکارناپذیر تحقق مفهوم عینی پایداری است، یعنی دستیابی به پایداری در توسعه‌ای محله‌ای، بدون توجه به پتانسل‌های نهادی و انسانی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های فردی و گروهی امری غیرقابل اجراست.

در زمینه پیشینه خارجی نیز می‌توان اشاره داشت به:

۱. «انیکس و بالن»^۱ (۱۹۹۷) به دنبال اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی در پنج منطقه در ولز جدید جنوبی با به‌کارگیری یک پیمایش ۶۸ پرسشی برآمدند. آن‌ها هشت عنصر گسترده مربوط با سرمایه اجتماعی را شناسایی کردند که عبارتند از: مشارکت در جامعه محلی، پیوندهای همسایگی، پیوندهای خانوادگی و دوستان، پیوندهای کاری، نشاط در بافت اجتماعی، احساس اعتماد و امنیت، تحمل تنوع و ارزش‌های زندگی. انیکس و بالن دریافتند در مقایسه با سه ناحیه مرکزی که پیمایش شدند، در کل شهرهای روستایی (ویالانگ غربی و دنلیکوئین) به‌طور قابل ملاحظه‌ای مقادیر بیشتری از سرمایه اجتماعی را داشتند، اما در قبال تحمل تنوع آن‌قدر در سطح بالا درجه‌بندی نشدند.

۲. «تیرمیزی»^۲ (۲۰۰۵) معتقد است که سرمایه اجتماعی توسط بوردیو مفهوم‌سازی شده و سپس توسط کلین و پوتنام توسعه یافته است و آن را به‌عنوان مجموعه‌ای از ارتباطات اجتماعی که منابعی را تأمین می‌کنند، بررسی می‌نماید. تنوع‌های قابل بررسی در میان محققان با توجه به تعریف و ابعاد شاخص‌های سرمایه اجتماعی وجود دارد. مؤلف معیار نظری سرمایه اجتماعی را همانند یک درون‌داد مهم برای توسعه می‌داند. داده‌های مطالعه حاضر از یک پیمایش سراسری در آمریکا (استراتژی‌های توسعه اقتصادی و زیربنای

ابعاد سرمایه اجتماعی در سطح محله می‌باشد. سؤالات مورد نظر در این پژوهش عبارتند از: مهم‌ترین شاخص‌های تعیین‌کننده سرمایه اجتماعی در سطح محله، چه می‌باشند؟ و سرمایه اجتماعی در سطح محله در چه حد می‌باشد؟ روش تحقیق مطالعه مذکور از نوع پیمایشی بوده است. داده‌های این پژوهش با استفاده از پرسشنامه و به روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای به دست آمده است. جامعه آماری ساکنان محله‌های منطقه ۹ مشهد بودند که ۳۸۱ نفر در ۸ محله انتخاب گردیدند که از میان آن‌ها ۲۲۵ نفر مرد (۵۹٪) و ۱۵۶ نفر زن (۴۱٪) می‌باشند. ابعاد پیوند همسایگی، اعتماد، مشارکت اجتماعی، کنترل غیررسمی و احساس تعلق به محله مهم‌ترین ابعاد و شاخص‌های سرمایه در نظر گرفته شده است که به وسیله طیف لیکرت سنجیده شده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سرمایه اجتماعی افراد در سطح محله در یک طیف ۵ قسمتی ۲/۹۹ به دست آمده است که کمی از حد متوسط پایین‌تر می‌باشد. در نتیجه به منظور رسیدن به توسعه پایدار محله، توجه به کوچکترین واحد شهری (محله) ضروری است.

۲. باوان پوری، علیرضا. نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (نمونه کوی سجادیه مشهد)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، استاد راهنما براتعلی خاکپور، ۱۳۸۸. در مقاله حاضر، نگاه دارایی - مینا، که راه حل گراست، به جای نیاز مینا، که تلقی گرا و استحقاق نگر است، مبنای کار قرار گرفته است. هم‌افزایی سرمایه اجتماعی و توسعه محله‌ای، مؤلفه‌های قاعده این تحقیق بوده که در کوی سجادیه و در عرصه دوگود شهید احمدی و فخار واقع در منطقه ۵ شهرداری مشهد سنجیده شده است. روش کار ترکیبی از مطالعات اسنادی و پیمایشی است، که با توجه به نیاز مورد استفاده قرار گرفته است. روش به کار رفته توصیفی - تحلیلی همبستگی و تکنیک پرسشنامه، ابزار نیل به اهداف پیمایشی تحقیق بوده است. اما نتایج تحقیق نشان می‌دهد که پس از آزمون فرضیه‌ی تحقیق

1. Onyx & Bullen
2. Tirmizi

کارآفرینی) از ۳۰۷ روستا استفاده شده که توسعه اجتماع محلی موفقیت آمیزی را تجربه نموده اند (گسترش تجارت های موجود و یا ایجاد تجارت های جدید یا هر دو). نقش سرمایه اجتماعی را به وسیله جدا کردن مفهوم، در سه سطح خرد، میانی و کلان با در نظر گرفتن مکمل بودن سه سطح، آزمون می کند. عوامل بررسی شده پیوندهای اجتماع محلی عبارتند از: مشارکت شهروندان، نوع رهبری، اعانه نهادهای مالی، مجموعه ای برای ایجاد تسهیلات، کنش جمعی برای حل موضوعات و مالکیت محلی. محقق با روش استنباط چندمتغیره رگرسیونی نتیجه می گیرد که سرمایه اجتماعی در سطوح خرد، میانی و کلان در تلاش های توسعه اجتماع محلی نقشی موفقیت آمیز دارد. به ویژه در پیوندهای اجتماعی، اعانه مؤسسات مالی، مجموعه ای برای ایجاد تسهیلات، کنش جمعی برای حل موضوعات و مالکیت محلی، کمک برای موفقیت توسعه اجتماع محلی.

۳. «کنوتس»^۳: در پایان نامه اش به ارتباط بین شرکت های اجتماع محلی می پردازد، این تحقیق به بررسی سرمایه اجتماعی و سرمایه گذاری همسایه ها در محله های درون شهری آتلانتا به روش پیمایش پرداخته است. محقق در این مطالعه به مقایسه سطوح سرمایه گذاری شرکت های توسعه اجتماع محلی با محله هایی که فاقد این شرکت ها هستند در دهه ی ۱۹۹۰ می پردازد. مطابق با مدارک تجربی که در این مطالعه نشان داده شده، محله هایی که این شرکت ها را داشتند نسبت به محله های فاقد شرکت از سطوح سرمایه گذاری قابل مقایسه ای برخوردار بوده اند. در نتایج تحقیق ارتباط مثبت بین سرمایه اجتماعی و همه سنجه های مورد مطالعه به دست آمده است. در آتلانتا اجتماعات با سرمایه اجتماع بالاتر تمایل دارند سطوح بالاتری از سرمایه گذاری را در مقایسه با اجتماعات پایین تر از نظر سرمایه اجتماعی داشته باشند. رساله همچنین قدرت ترکیب یافته ای از سرمایه اجتماعی را برجسته می سازد و آن شرکت توسعه اجتماع محلی است. در حالی که شرکت های توسعه اجتماع

محلی می تواند یک جزء حیاتی از سرمایه گذاری محله باشد. این شرکت ها بدون حضور سرمایه اجتماعی نخواهد توانست به موفقیت برسند. در آتلانتا، محله های با بالاترین سطح سرمایه گذاری محلی بهترین شرکت های توسعه اجتماع محلی را داشتند و بالاترین سطوح سرمایه اجتماعی. در حقیقت یافته ها نشان می دهد سرمایه اجتماعی ممکن است حتی از حضور شرکت های توسعه اجتماع محلی در تبیین سرمایه گذاری محله ها بیشتر اهمیت یابد (هودنسی، ۱۳۸۴).

مبانی نظری تحقیق

– سرمایه اجتماعی

نظریات سرمایه اجتماعی، روابط و تعاملات اجتماعی را شاخص ترین مؤلفه سرمایه اجتماعی در نظر می گیرند. به رغم تفاوت های ساختاری و محتوای، آن چه به مثابه شیرازه ای محکم، این رویکردهای متفاوت را تحت عنوان نظریه های اجتماعی جمع می نماید، موضوع تعاملات و روابط اجتماعی افراد در درون شبکه هاست. در این قسمت به دلیل محدودیت فضایی از توضیح درباره سرمایه اجتماعی خودداری شده و تنها به ارائه خلاصه ای (جدول شماره ۱)، از طرح مفهومی اصلی سرمایه اجتماعی بسنده می کنیم و سپس به عنوان نظریه اصلی، از نظریه سرمایه اجتماعی رابرت پانتام استفاده می نمایم.

سرمایه اجتماعی و اقتصادی

سرمایه ای اجتماعی، یکی از کلیدی ترین مفاهیم در زمینه ی توضیح مکتب نهادگرایان جدید می باشد. که هر یک از سطوح متفاوت آن به نحوی بر رشد اقتصادی اثر می گذارند. در سطح خرد و روابط غیررسمی که میان اعضای خانواده، دوستان و اقوام حاکم است، به ویژه در خانواده، سرمایه ای اجتماعی باعث تشکیل سرمایه ی انسانی می شود که در بلندمدت تأثیر خود را بر روی رشد اقتصادی می گذارد. سرمایه ای اجتماعی تعمیم یافته باعث افزایش قابلیت اعتماد و پیش بینی رفتار انسان ها

جیمز کلمن	جنبه‌ای از ساخت اجتماعی که کنش‌های متقابل افراد را درون ساختار اجتماعی تسهیل می‌کند (کلمن، ۱۳۷۷).
فرانسیس فوکویاما	مجموعه‌های ساختارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده است (فوکویاما، ۱۹۹۹).
گرو تاثرت بلاستر	سرمایه اجتماعی ساختاری: از طریق نقش‌های معین، شبکه‌های اجتماعی و دیگر ساختارهای اجتماعی که به وسیله قوانین، فرایندها و سوابق پشتیبانی می‌شود، به وجود می‌آید (پیری، ۱۳۸۴).
هالپرن	هر نوع ساختار اجتماعی را که همکاری و اعتماد بین افراد را تسهیل می‌نماید (شارع‌پور، ۱۳۸۸)
بورديو	سرمایه اقتصادی شکل غالب سرمایه است و منابعی که دسترسی به کالای گروهی را فراهم می‌سازد (فیلیس، ۱۳۸۴)
پنر	مجموعه‌ای از روابط اجتماعی که بر رفتارهای فردی و به تبع آن بر رشد اقتصادی تأثیر می‌گذارد (عباس‌زاده، ۱۳۸۸).
اسونسن‌ها ۲۰۰۴	در کتاب خود ایجاد و تخریب سرمایه اجتماعی معتقد است، عناصر سیاسی بر روی عناصر مدنی تأثیر می‌گذارد و عناصر مدنی بر روی عناصر سازمانی و عناصر گفتمانی تأثیر گذاشته و این عناصر باعث به وجود آمدن سرمایه اجتماعی درون گروهی و بیرون گروهی می‌گردد (خنده‌رو، ۱۳۸۷).

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۸۱

می‌باشد. چند جانبه شدن مبادلات، کلاهبرداری و خیانت‌های گسترده‌ای را به دنبال دارد. از این رو «سرمایه گذاری در سرمایه اجتماعی» به معنی حل مسأله اعتماد و خلق وضعیت‌های محیطی برای عینیت بخشیدن به منابع بالقوه حاصل از تخصص است. بدون سرمایه اجتماعی، سرمایه‌گذاری در سرمایه‌های فیزیکی و انسانی بازده کمتری را دارد و در نتیجه در این زمینه‌ها سرمایه‌گذاری کمتری صورت خواهد گرفت (همان، ۲۶۳).

«نظریه بازی» بخشی از مطالعات اقتصاد خرد می‌باشد که سرمایه اجتماعی را در چارچوب آن تحلیل می‌کند. نظریه پردازان بازی هم از تئوری بازی کلاسیک استفاده می‌کنند و هم از تئوری بازی تکاملی. در «چارچوب تئوری بازی کلاسیک»، «دایتون جانسون»^۵ (۱۹۹۴) شکل‌گیری سرمایه اجتماعی را به عنوان بازی تعاونی (Game - co-Ordinatoin) تشریح می‌کند، در حقیقت همانگونه که «کولیر»^۶ اشاره می‌کند، پذیرش زیاد سرمایه اجتماعی (تا جای که سرمایه اجتماعی به روابط متقابل

می‌گردد. در سطح میانی که به روابط بین بنگاه‌ها و شرکت‌ها اشاره دارد، سرمایه‌ی اجتماعی موجود، باعث کاهش ریسک و افزایش اعتماد بین بنگاه‌های اقتصادی می‌شود که در نتیجه باعث کاهش هزینه‌های معاملاتی و هزینه‌های انعقاد و اجرای قراردادها، توسعه‌ی مالی، افزایش کارایی بازار و افزایش نوآوری می‌گردد. در سطح کلان که به نهادهای رسمی مربوط است، با به وجود آوردن محیط آرام و با ثبات و تضمین حقوق مالکیت، افزایش سرمایه‌گذاری، کاهش بیکاری، افزایش کارایی دولت و کاهش جرم در جامعه و در نتیجه افزایش رشد اقتصادی را در پی دارد (قاسمی، ۱۳۹۰). «آدام اسمیت»^۴ اظهار می‌دارد که تقسیم‌کار فزاینده، تجارت رو به توسعه و بازارهای در حال گسترش، فرایندهای مرتبطی می‌باشند که فرصت‌های سودآوری را جهت سرمایه‌گذاری فراهم کرده و در نهایت سبب رشد اقتصادی می‌شوند. در حال حاضر برای عینیت یافتن منافع بالقوه تجارت توسعه یافته، لازم است که مشکل اعتماد حل شود. پس مسأله اعتماد، مشکل لاینفک و ذاتی فرایند پیشرفت اقتصادی

4. Adam Smith
5. Dayton Johnson
6. Collier

چگونگی عملکرد دولت‌ها و بنگاه‌ها نیز به نوبه خود وابسته انسجام درونی، اعتبار و صلاحیت درونی خودشان از یک سو و پاسخگویی آن‌ها در برابر جامعه مدنی از سوی دیگر است؛ ۴. دیدگاه همیاری، که این دیدگاه می‌کوشد آثار قوی دو دیدگاه شبکه‌ای و نهادی را در یکدیگر ادغام کند. اگرچه طرفداران دیدگاه همیاری پیشینه‌های فکری خود را به آثار مقدم‌تر در زمینه اقتصاد سیاسی تطبیقی و مردم‌شناسی ربط می‌دهند» (Fukuyama, 1997). کلمن که از سرمایه اجتماعی یک تعریف کارکردی ارائه داده است، تأثیر سرمایه اجتماعی بر سرمایه اقتصادی را از طریق سرمایه انسانی و توسعه سیاسی می‌داند. به اعتقاد وی تأثیر سرمایه اجتماعی بر سرمایه اقتصادی مستقیم نیست، بلکه سرمایه اجتماعی ابتدا سبب تولید سرمایه انسانی و توسعه سیاسی (یعنی ایجاد نظام‌ها و رژیم‌های سیاسی کارآمد و پاسخگو) شده و سپس از طریق این دو، سرمایه اقتصادی را ایجاد می‌کند (Colman, 1998).

چارچوب نظری

— نظریه سرمایه اجتماعی رابرت پاتنام و بورديو از نظر پاتنام سرمایه اجتماعی شامل شبکه‌ها، هنجارها، پیوندها و اعتماد اجتماعی است که همکاری و هماهنگی برای منافع متقابل را تسهیل می‌کند (pani, 2000-cambell, vim)، و به نهادهای اجتماعی اجازه تولید بیشتر می‌دهد. به نظر می‌رسد که سرمایه اجتماعی مبادله اقتصادی را تسهیل می‌کند و ساز و کارهای درگیر در این راستا متفاوت هستند. بنابر عقیده پوتنام (۲۰۰۰) شبکه‌های اجتماعی خلق شده از طریق مشارکت در انجمن‌های محلی، گروه‌ها و سازمان‌های محلی کانال‌هایی برای جریان نوع دوستی و هم نوع‌گرایی ایجاد می‌کنند که به نوبت هنجارهای فردی و همکاری‌های متقابل عمومی را به بار می‌آورد. به نظر وی سرمایه اجتماعی در گروه‌های مدنی و دینی، پیوندهای خانوادگی، شبکه‌های اجتماعی غیررسمی، دوستان و خویشاوندان، هنجارهای عمل متقابل، داوطلب شدن، از خودگذشتگی و اعتماد نهفته است. هنجارهای اعتماد و عمل متقابل داوطلب شدن، از خودگذشتگی و اعتماد

اجتماعی تبدیل شود) غلبه کردن به مشکل همکاری و تعاون را در پی دارد. به طور کلی بازی‌های تعاون، چندانکه است که برخی از آنها مثبت و برخی منفی است. در تعادل‌های مثبت، افراد با هم همکاری می‌کنند و به نتایج اقتصادی بهتری دست می‌یابند در حالیکه در تعادل‌های منفی، افراد با هم همکاری نمی‌کنند و سبب بدتر شدن اوضاع می‌شوند (Kay, 2005). «ولکاک و نارایان» (۱۳۸۴) اصلی‌ترین عواملی که مانع رشد و رفاه اقتصادی در جوامع می‌شود را فساد فراگیر، کندی آزاددهندگی کادرداری، آزادی‌های مدنی سرکوب شده، نابرابری گسترده، تنش‌های تفرقه‌انگیز قومی و تضمین نداشتن حقوق مالکیت (حتی به اندازه‌های که بتوان گفت اصلاً چنین حقوقی وجود دارد) می‌داند. «پاتنام» (۱۹۹۳) تأثیر سرمایه اجتماعی بر سرمایه‌های اقتصادی را از طریق نظم اجتماعی حاصله از نظام هنجارها و نظم اخلاقی که سرمایه اجتماعی ایجاد می‌کند، می‌داند. به اعتقاد وی سرمایه اجتماعی، نظامی از ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی را فراهم می‌سازد که به واسطه آن جامعه از فروپاشی اخلاقی و مبتلا شدن به انواع انحرافات اجتماعی مصون می‌ماند و بدین ترتیب سلامت اجتماعی جامعه سبب رشد اقتصادی خواهد شد. پاتنام نیز معتقد است که موفقیت‌های اقتصادی در جوامع دارای روابط خوب، بهتر از جوامعی با روابط ضعیف است. در بین نظرات مختلف اقتصاددانان اجتماعی برای نشان دادن رابطه بین سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی، چهار دیدگاه بارز وجود دارد: ۱. دیدگاه اجتماع‌گرایی که اعتقاد دارند سرمایه اجتماعی ذاتاً خیر است و وجود آن همواره اثری مثبت بر رفاه اقتصادی خواهد داشت؛ ۲. دیدگاه شبکه‌ای، که هر دو جنبه مثبت و منفی سرمایه اجتماعی را در نظر می‌گیرد و اهمیت پیوندهای عمودی و هم‌چنین پیوندهای افقی در بین مردم و روابط درونی فی‌مابین این قبیل هویت‌های سازمانی (منتج از این پیوندها) به عنوان گروه‌ها و بنگاه‌ها مورد تأکید قرار می‌گیرند؛ ۳. دیدگاه نهادی، این دیدگاه مدعی است که سرزندگی شبکه‌های اجتماعی عمدتاً محصول محیط سیاسی، قانونی و نهادی است. طرفداران دیدگاه نهادی همچنین تأکید می‌کنند که

نهفته است. هنجارهای اعتماد و عمل متقابل در بین شبکه‌های؛ منابع سرمایه و اساساً اجتماعی هستند. سرمایه اجتماعی کنش اجتماعی نیست بلکه هنجارها و ضمانت‌های اعتماد و عمل متقابل در بین شبکه‌های اجتماعی است که مشکلات غیرقابل حل کنش اجتماعی را حل می‌کند. شبکه‌های تعهد مدنی (انجمن‌های همسایگی، گروه‌های موسیقی، کلوب‌های ورزشی، و احزاب) عناصر اصلی سرمایه اجتماعی‌اند، چراکه آنها تقویت‌کننده مؤثر هنجارهای عمل متقابل هستند. پوتنام به‌طور تلویحی سرمایه اجتماعی را با فضیلت مدنی پیوند می‌زند. شهروند با فضیلت مدنی به موضوعات سیاسی علاقمند است، از طریق عضویت در انجمن‌های همکاری، اعتماد متقابل و بردباری در برابر نظرات متفاوتی که مطرح می‌شوند، پیوند دارد. اگر شهروندی به دیگری اعتماد کند، آن‌ها بیشتر می‌توانند از روی میل درخواست همکاری و فعالیت اجتماعی داشته باشند او تأکید می‌کند که جنبه‌های متفاوت اعتماد، تأثیر متقابل و شبکه‌های اجتماعی به یکدیگر وابسته‌اند که وابستگی به یکدیگر، سرمایه اجتماعی را تولید و بازتولید می‌کند. اعتماد متقابل از استانداردهای متقابل عمومی‌ت یافته و از کارکرد شبکه‌های تعهد مدنی ناشی می‌شود، مردم زمانی با میل همکاری می‌کنند که اعتماد هست و همکاری در بازگشت اعتماد نقش دارد؛ بنابراین بدیهی است سرمایه اجتماعی می‌تواند در سطح فردی مطالعه شود.

در نظریه بازی که بخشی از مطالعات اقتصاد خرد می‌باشد، سرمایه اجتماعی را در چارچوب آن تحلیل می‌کند. «دایتون جانسون» (۱۹۹۴) شکل‌گیری سرمایه اجتماعی را به‌عنوان بازی تعاونی (Ordinatioin- Game) تشریح می‌کند، پذیرش زیاد سرمایه اجتماعی (تا جای که سرمایه اجتماعی به روابط متقابل اجتماعی تبدیل شود) غلبه‌کردن به مشکل همکاری و تعاون را در پی دارد. به‌طور کلی بازی‌های تعاون، چندگانه است که برخی از آن‌ها مثبت و برخی منفی است. در تعادل‌های مثبت، افراد با هم همکاری می‌کنند و به نتایج اقتصادی بهتری دست می‌یابند؛ در حالیکه در تعادل‌های منفی، افراد با هم همکاری نمی‌کنند و سبب بدتر شدن اوضاع

می‌شوند (بدری، ۱۳۸۸). پانتام تمایزی را بین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و برون‌گروهی قائل بود. سرمایه اجتماعی درون‌گروهی به شبکه‌های همگن اشاره دارد؛ مثل آن شبکه‌های که از چرخه‌های آشنایان شخصی ما به وجود می‌آیند؛ «این انجمن‌ها با تأکید بر انسجام درونی، به حذف غریبه‌ها می‌پردازند» (تاجبخش، ۱۳۸۵). در این نوع سرمایه افراد نقطه نظرات مشابهی دارند و به لحاظ گروهی همگن می‌باشند. در سرمایه اجتماعی برون‌گروهی شبکه‌های را توصیف می‌کند که ما را به افراد خارج از گروه صمیمی‌یمان متصل می‌نماید. این تعاملات وسیع‌تر امکان آشنایی افراد با هویت‌ها، فرهنگ‌ها، سبک زندگی و اندیشه‌های متفاوت را فراهم می‌آورد (آزادارمکی، ۱۳۸۸). فرضیات تحقیق نیز عبارتند از:

- بین شبکه اجتماعی و اقتصاد محله رابطه معناداری وجود دارد.
- بین اعتماد و اقتصاد محله رابطه معناداری وجود دارد.
- بین مشارکت و اقتصاد محله رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

در پژوهش حاضر میدان مشاهده، منطقه ۴ شهری که از محدوده شمال به کشف رود، از محدوده شرق به بزرگراه همت، از محدوده جنوب به بلوار مجلسی و از محدوده غرب به بلوار طبرسی در مجموع به مساحت ۱۳۱۳ هکتار می‌باشد. حدود مطالعه موردی در این تحقیق را محله‌های طلاب تشکیل می‌دهد که از شمال به خیابان مفتوح از شرق به بلوار مجلسی و از غرب به خیابان بلوار طبرسی و از جنوب به بلوار مجلسی منتهی می‌گردد. واحد تحلیل در این تحقیق فرد (زن یا شوهر یک خانواده) می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق، کلیه خانوارهای ساکن در محله طلاب که سابقه سکونت بالای یکسال داشته باشند. نمونه، بخشی از جمعیت آماری است که معرف کل آن جمعیت باشد. در این مطالعه برای محاسبه «حجم نمونه» از «فرمول کوکران» استفاده شده است. که حجم نمونه به‌دست آمده جهت انجام پژوهش ۳۰۰ نفر می‌باشد. در پژوهش حاضر از روش نمونه‌گیری

به حالت یکپارچه در آمده است» (cown, 2005). محله به عنوان سلول زندگی حیات شهری می باشد، محله نهادی است که از طریق آن افراد و موضوعات می توانند، توانایی برای فعالیت اولیه به وسیله یک تعامل مؤثر فردی و جمعی را در درون آن و یا از ورای آن به اجرا در آورند. اینگلهارت^۷، محله را شامل مدرسه ابتدایی، یک مرکز خرید کوچک و یک زمین بازی می داند. محلات به گونه ای ساخته شده اند که مسافت پیاده روی بین آن ها و خانه، از نیم مایل تجاوز نمی کند. بخش های تشکیل دهنده این جامعه حالت یکپارچه دارند و می توان هر آنچه را از نظر ارتباطات و کار نیاز دارند در آن برآورده سازند (قاسمی، ۱۳۸۶).

۲- «اقتصاد محله»: مبتنی بر اقتصاد اشتراکی است که در برگیرنده مبادلات غیرنقدی کالاها و خدمات است. این اقتصاد در خانواده های گسترده و محلات مرسوم است. که افراد بر اساس یک قانون نانوشته با یکدیگر همکاری و مسئولیت کارها را به همسایگان واگذار می نمایند. اقتصاد اشتراکی طیفی از همکاری ها و همیاری های متقابل از قبیل نگهداری بچه، بریدن چمن ها، برداشتن آشغال ها و نیز کارهای روزمره خانوادگی است. اقتصاد اشتراکی، انعکاس گسترش پیوندهای اجتماعی است. به هنگامی که معنای مشخصی از هویت اشتراکی (و این هویت اشتراکی می تواند بر مبنای پیوندهای خانوادگی، قومیت، جنسیت، منزلت و درآمد باشد) وجود داشته باشد. این گرایش در قوی ترین شکل ممکن خود است. اقتصاد اشتراکی به حقوق و تعهدات غیررسمی امکان می دهد تا در شبکه مزیت ها و پیوندهای متقابل گسترش یابند (زیاری، ۱۳۸۸).

تصادفی استفاده شده است و محله را به ۴ واحد و هر کدام از این ۴ واحد را به ۱۶ واحد تقسیم می کنیم. در اینجا با انتخاب محله پلاک ها را از ۱ تا ۲۰ می شماریم و یکی را به طور تصادفی انتخاب و سپس ۵ واحد همسایگی کنار هم را مورد بررسی قرار می دهیم. سپس ۲۰ واحد همسایگی را شمرده و بعد ۵ واحد کنار هم را مورد بررسی قرار می دهیم.

- «اعتبار و پایایی پرسش نامه»: در این پژوهش، جهت برآورد اعتبار سؤالات پرسش نامه، از اعتبار محتوی استفاده شده است و بدین ترتیب، در پژوهش حاضر پژوهشگران از طریق بررسی ادبیات تحقیق و نظر نخبگان این حوزه به این نتیجه رسیده اند که شاخص گنجانده شده در سؤالات پرسش نامه معرف حوزه معنای مفاهیم مورد مطالعه می باشند. همچنین، برای حصول اطمینان از پایایی ابزار سنجش، پرسش نامه مقدماتی تنظیم شده که توسط ۳۰ نفر از پاسخگویان مورد آزمون قرار گرفته اند و پس از استفاده از نرم افزار SPSS پایایی آن ها به وسیله «آلفای کرونباخ» ارزیابی گردیده است و پس از بررسی اولیه و رفع برخی ابهام ها و تغییر برخی از گویه ها آلفای نهایی و ارتقاء یافته از شاخص ها به دست آمد. جدول زیر حاوی اطلاعات مربوط به پایایی متغیرهای مورد سنجش می باشد.

— تعریف مفهومی

۱- «محله»: «روبرت کون» در دایره المعارف شهر خود، محله را اینگونه توصیف نموده است: «۱. منطقه یا موقعیت؛ ۲. منطقه ای در اطراف مکانی یا چیزی؛ ۳. بخش قابل تفکیکی از یک منطقه شهری. منطقه ای مرکب از کاربری های مختلف که به صورت ساختار شهری

جدول ۲. ضریب آلفای متغیرهای تحقیق؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

نام متغیر	آلفای کرونباخ	تعداد آیتم های طرح شده
شبکه اجتماعی	۰.۷۱۰	۱۳
اعتماد اجتماعی	۰.۷۵۵	۱۶
مشارکت اجتماعی	۰.۷۰۲	۵
اقتصاد	۰.۷۸۴	۱۹

ردیف	متغیر	ابعاد	شاخص
	شبکه		تا چه حد افرادی که در محله شما وجود دارند می‌توانند در حل مشکلات مالی به شما کمک کنند. حضور در ورزشگاه یا کلاس ورزشی، مراسم‌های (جشن، عزاداری، سخنرانی و غیره)، رستوران یا کافی‌شاپ، بازار جهت خرید. رابطه دوستانه با اعضاء خانواده. تعریف کارهای روزانه خود را برای اعضاء خانواده. دادن پول برای کمک به خویشاوندان. خویشاوندان چقدر حاضرند مقدار پول صرف کمک به شما کنند. رفت و آمد به خانه خویشاوندان، دوستان و همسایه‌ها. اعتماد به اعضاء خانواده، خویشاوندان و فامیل، دوستان. من حاضرم به همسایه‌ام پول قرض بدهم. در مواقع نیاز آن‌ها حاضرند مرا از نظر مالی ضمانت کنند. حاضرم ضامن آن‌ها برای گرفتن وام شوم. اگر اتومبیل مرا نیاز داشته باشند حاضرم آن را برای مدتی به آن‌ها امانت بدهم. به طور کلی مردم محله چقدر قابل اعتماد هستند. تا چه اندازه مردم محله به قول و قرارهای خود عمل می‌کنند. تا چه اندازه مردم محله به حفظ و نگهداری وسایل امانت گرفته شده پایبند هستند. تا چه اندازه مردم شهر قابل اعتماد هستند. اعتماد به کارکنان شهرداری، نمایندگان شورای شهر و نمایندگان مجلس.
	اعتماد فردی		
	تعمیم یافته		
	نهادی		
	مشارکت		به چه میزان جهت رفع مشکلات محله خود اقدام می‌نمایید. به چه میزان با دیگر اعضاء محله در خصوص مشکلات محله صحبت کرده اید یا می‌کنید. به چه میزان در کارهای گروهی در محله خود شرکت نمایید به چه میزان در مراسم‌های مذهبی در محله خود شرکت می‌نمایید. به چه میزان تمایل دارید عضو کانون‌ها و تشکل‌های در سطح محله خود باشید. سپرده‌گذاری در بانک‌های سطح محله سپرده‌گذاری در قرض‌الحسنه‌های سطح محله کمک به مؤسسات خیریه کمک نقدی یا غیرنقدی به مسجد محله دادن پول به صورت قرض‌الحسنه به همسایگان کمک به تهیه جهیزیه و یا جشن ازدواج نگهداری از فرزندان همسایه‌ها کمک به مدرسه راه‌اندازی صندوق قرض‌الحسنه در محله
	اقتصاد		

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۸۵

جمع‌آوری هدایا و کمک‌های اهالی محله برای نیازمندان
رعایت قوانین شهروندی (مثل به موقع گذاشتن زباله درب منزل، حفظ
اموال عمومی، حفظ فضای سبز)
تهیه وسایل و مایحتاج مورد نیازم از کسبه محله خود
تهیه وام از بانک یا مؤسسات قرض‌الحسنه
تهیه وام از صندوق قرض‌الحسنه محله
قرض کردن از خویشاوندان، همسایه‌ها
خرید به صورت نقدی، اقساطی و چک

۳- «شبهه»: شبکه‌های اجتماعی براندازه و ماهیت سرمایه اجتماعی مؤثرند و آن‌ها را می‌توان به دو دسته شبکه‌های رسمی و غیررسمی تقسیم‌بندی کرد. از شبکه بین دوستان، اعضاء خانواده و همسایگان تا حضور افراد در شبکه‌های گسترده‌تر مانند انجمن‌ها و گروه‌های داوطلبانه را در بر می‌گیرد.

۴- «اعتماد»: اعتماد نوعی احساس است که فرد نسبت به امری دارد که آن امر مورد تأیید است. اعتماد یک فرآیند است که یک بُعد آن اعتماد اجتماعی و یک بُعد آن اعتماد فردی و بر این اساس از اعتمادشونده و اعتمادکننده صحبت می‌شود. چلبی اعتماد تعمیم‌یافته را مطرح می‌سازد. او اعتماد عام یا تعمیم‌یافته را داشتن حسن ظن نسبت به همه افراد در روابط اجتماعی می‌داند (توسلی، ۱۳۸۴).

۷۹.۴٪ پاسخ‌گویان در مجموع در حد زیاد و خیلی زیاد رابطه خود را با اعضاء خانواده دوستانه داشته‌اند. ۴۳.۶٪ پاسخ‌گویان به صورت زیاد کارهای روزانه را برای اعضاء خانواده تعریف می‌کنند. ۳۰٪ پاسخ‌گویان به صورت زیاد و ۴۲٪ در حد متوسط پول به خویشاوندان خود قرض می‌دهند. ۲۷٪ پاسخ‌گویان در حد زیاد و ۳۸٪ به طور متوسط پول از فامیل قرض می‌گیرند. ۶۳.۳٪ پاسخ‌گویان کم و خیلی کم با همسایگان خود رفت و آمد دارند. ۲۹٪ پاسخ‌گویان زیاد با اقوام خود رفت و آمد می‌کنند و ۳۶٪ در حد متوسط و ۵۳٪ پاسخ‌گویان کم بادوستان خود رفت و آمد دارند. ۷۹٪ پاسخ‌گویان معتقدند که افراد محله کم و خیلی کم در مشکلات مالیشان به آنان کمک خواهند کرد. ۷۶٪ پاسخ‌گویان با همسایگان خود در ورزشگاه یا کلاس ورزش حضور نیافته‌اند. ۶۱٪ در طی دو ماه گذشته با همسایگان خود به پارک نرفته‌اند. ۷۰٪ پاسخ‌گویان با همسایگان خود در مراسمات محلی شرکت می‌کنند. ۸۱٪ با همسایگان خود به رستوران و یا کافی شاپ نرفته‌اند. ۵۳٪ پاسخ‌گویان در طی دو ماه گذشته با همسایگان خود به بازار رفته‌اند.

«توزیع فراوانی اعتماد اجتماعی»: توزیع فراوانی گویه‌های زیر نشان می‌دهد که ۹۰٪ پاسخ‌گویان در مجموع زیاد و خیلی زیاد به اعضاء خانواده خود اعتماد دارند. ۵۸٪ پاسخ‌گویان اعتماد زیادی به خویشاوندان خود دارند و ۳۸٪ پاسخ‌گویان اعتماد در مجموع زیاد و ۴۷٪ نیز در حد متوسط به دوستان خود اعتماد داشته‌اند. ۴۳٪ پاسخ‌گویان در مجموع خیلی کم و کم پول به همسایه خود قرض می‌دهند و ۱۰٪ اصلاً این کار را انجام

۳- «شبهه»: شبکه‌های اجتماعی براندازه و ماهیت سرمایه اجتماعی مؤثرند و آن‌ها را می‌توان به دو دسته شبکه‌های رسمی و غیررسمی تقسیم‌بندی کرد. از شبکه بین دوستان، اعضاء خانواده و همسایگان تا حضور افراد در شبکه‌های گسترده‌تر مانند انجمن‌ها و گروه‌های داوطلبانه را در بر می‌گیرد.

۴- «اعتماد»: اعتماد نوعی احساس است که فرد نسبت به امری دارد که آن امر مورد تأیید است. اعتماد یک فرآیند است که یک بُعد آن اعتماد اجتماعی و یک بُعد آن اعتماد فردی و بر این اساس از اعتمادشونده و اعتمادکننده صحبت می‌شود. چلبی اعتماد تعمیم‌یافته را مطرح می‌سازد. او اعتماد عام یا تعمیم‌یافته را داشتن حسن ظن نسبت به همه افراد در روابط اجتماعی می‌داند (توسلی، ۱۳۸۴).

- «ویژگی‌های اجتماعی- جمعیتی پاسخ‌گویان»: در این پژوهش ۵۲/۷٪ نمونه مورد بررسی زن و ۴۶٪ درصد مرد بودند. سن پاسخ‌گویان بین ۲۳ تا ۶۰ سال می‌باشد. به لحاظ سطح تحصیلات ۳/۳ پاسخ‌گویان بی‌سواد و ۲۳٪ ابتدایی، ۲۴٪ راهنمایی، ۳۷٪ دیپلم، ۵٪ لیسانس، ۱.۳٪ فوق لیسانس هستند. ۹۰٪ پاسخ‌گویان شیعه و ۱۰٪ سنی می‌باشند. در مورد مدت اقامت ۵۱٪ پاسخ‌گویان بیشتر از ۱۰ سال و ۱۹٪ بین ۸ تا ۱۰ سال و ۱۰٪ بین ۶ تا ۸ سال و ۱۰٪ بین ۳ تا ۵ سال و ۱۶٪ بین ۱ تا ۲ سال در این محله اقامت داشته‌اند. از نظر شغل ۴۲٪ پاسخ‌گویان خانه‌دار، ۳۷٪ آزاد، ۱۰٪ کارمند، ۱.۵٪ بیکار و ۶.۳٪ بازنشسته بوده‌اند.

- «توزیع فراوانی میزان شبکه اجتماعی»: توزیع گویه‌های مربوط به شبکه اجتماعی نشان می‌دهد که

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۸۶

جدول ۴. توزیع فراوانی میزان شبکه اجتماعی؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

اقتصاد محله شبکه اجتماعی	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		میانگین از (۵)
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
رابطه با خانواده	۴۱.۷	۱۱۳	۳۷.۷	۵۹	۱۹.۷	۳	۱	۰	۰	۰	۳.۶۵
تعریف کارهای روزانه	۹.۳	۱۰۳	۳۴.۳	۹۶	۳۲	۳۹	۱۳	۳۴	۱۱.۳	۳.۱۵	
قرض پول به فامیل	۹.۷	۶۱	۲۰.۳	۱۲۶	۴۲	۵۲	۱۷.۳	۳۲	۱۰.۷	۳.۰۳	
قرض پول از فامیل	۹	۵۴	۱۸	۱۱۴	۳۸	۶۱	۲۰.۳	۴۴	۱۴.۷	۲.۹۶	
رفت و آمد با همسایه	۴.۷	۱۹	۶.۳	۷۵	۲۵	۸۲	۲۷.۳	۱۰.۸	۳۶	۳.۳۲	
رفت و آمد با فامیل	۶.۷	۶۷	۲۲.۳	۱۰۸	۳۶	۸۱	۲۷	۲۱	۷	۲.۷۸	
رفت و آمد با دوستان	۴.۷	۵۳	۱۷.۷	۷۵	۲۵	۷۵	۲۵	۸۳	۲۷.۷	۲.۸۸	
کمک به مشکلات مالی	۰	۰	۰	۶۲	۲۰.۷	۹۲	۳۰.۷	۱۴۶	۴۸.۷	۲.۳۵	
	بلی				خیر						
	فراوانی		درصد		فراوانی		درصد				
حضور در ورزشگاه	۷۲		۲۴		۲۲۸		۷۶				
رفتن به پارک و سینما	۱۱۴		۳۸		۱۸۳		۶۱				
رفتن به مراسم‌های محله	۲۰۹		۶۹.۷		۹۱		۳۰.۳				
رفتن به رستوران	۵۷		۱۹		۲۴۳		۸۱				
رفتن به بازار	۱۶۱		۵۳.۷		۱۳۹		۴۶.۳				
شاخص کلی شبکه	۱۴	۷۵	۲۵	۸۱	۲۷.۲	۹۴	۳۱.۳	۳۴	۱۱.۳	۲.۸۰	

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

■ ۲۸۷ ■

نمی‌دهند. ۵۶٪ پاسخ‌گویان اگر همسایه وسیله‌ی از آن‌ها بخواهد در مجموع کم و خیلی کم تمایل دارند تا وسیله‌شان را در اختیارش قرار دهند و ۶٪ اصلاً این کار را انجام نمی‌دهند. ۴۳٪ از پاسخ‌گویان کم و ۴۴٪ در حد متوسط معتقدند که همسایگان‌شان در موقع نیاز از نظر مالی آن‌ها را ضمانت‌کنند. ۴۰٪ پاسخ‌گویان معتقدند در مجموع در حد زیاد همسایه‌هایشان قابل اعتمادند. ۴۸٪ پاسخ‌گویان معتقدند که خیلی کم و کم آنان به قول و قرار خودشان عمل می‌کنند و ۴۹٪ پاسخ‌گویان معتقدند که همسایه‌هایشان در حفظ وسایل امانت گرفته شده در

مجموع کم پایبند نمی باشند و ۱۰٪ اصلاً پایبند نیستند. کمی به نمایندگان شورای شهر دارند و ۴۵٪ پاسخگویان ۳۴٪ پاسخگویان زیاد و ۳۴٪ در حد متوسط به مردم شهر اعتماد دارند. ۶۷٪ در مجموع کم و خیلی کم به کارکنان شهرداری اعتماد داشته اند. ۴۷٪ پاسخگویان اعتماد

جدول ۵. توزیع فراوانی اعتماد اجتماعی؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

اعتدال اجتماعی	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		اصلاً	میانگین از (۶)
	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی				
اعتماد به خانواده	۹۷	۳۲.۲	۱۷۲	۵۷.۲	۲۶	۸.۷	۰	۰	۵	۱.۷	۰	۴.۴۳
اعتماد به خویشاوندان	۱۳۸	۴۶	۳۵	۱۱.۷	۹۶	۳۲	۲۵	۸.۳	۶	۲	۰	۳.۸۵
اعتماد به دوستان	۹۹	۳۲	۱۷	۵.۷	۱۴۱	۴۷	۲۶	۸.۷	۱۷	۵.۷	۰	۳.۲۴
دادن پول به همسایه دادن	۱۶	۷.۳	۳۹	۱۳	۱۵۰	۲۵	۵۶	۲۸.۷	۳۵	۱۳.۷	۲	۳.۱۴
وسپلهام به همسایهام	۰	۰	۲۱	۷	۹۵	۳۱.۷	۶۷	۲۲.۳	۹۸	۳۲.۷	۱۹	۲.۳۳
ضامن وام همسایهام باشم	۲۹	۹.۷	۰	۰	۱۳۱	۴۳.۷	۵۳	۱۷.۷	۷۵	۲۵	۹	۲.۵۵
همسایه ضامن وام من شود	۱۹	۶.۳	۵	۱.۷	۷۸	۲۶	۱۰۶	۳۵.۳	۷۶	۲۵.۳	۱۱	۲.۷۸
اعتماد اجتماعی تعمیم یافته												
مردم محله قابل اعتمادند	۹۵	۳۱.۷	۲۶	۸.۷	۱۱۳	۳۷.۷	۳۰	۱۰	۲۹	۹.۷	۲	۳.۱۷
عمل به قول و قرار	۴۳	۱۴.۳	۷	۲.۳	۱۰۲	۳۴	۱۱۴	۳۸	۳۰	۱۰	۴	۲.۹۰
حفظ وسایل امانت گرفته	۳۵	۱۱.۷	۱۲	۴	۱۳۲	۴۴	۸۵	۳۳	۲۸	۱۴.۷	۲	۳.۱۷
مردم شهر قابل اعتمادند	۷۹	۲۶.۳	۲۳	۷.۷	۱۰۲	۳۴	۴۷	۱۵.۷	۴۷	۱۵.۷	۲	۲.۹۲
اعتماد اجتماعی نهادی												
به کارکنان شهرداری	۲۲	۷.۳	۰	۰	۱۳۶	۴۵.۳	۸۵	۲۸.۳	۸۵	۲۸.۳	۲	۲.۳۴
به نمایندگان شورای شهر	۳۹	۱۳	۳	۱	۱۱۲	۳۷.۳	۹۶	۳۲	۴۶	۱۵.۳	۴	۲.۴۸
نمایندگان مجلس	۳۷	۱۲.۳	۹	۳	۱۱۷	۳۹	۸۴	۲۷.۶	۵۳	۱۷.۷	۱	۲.۹۱
شاخص کلی اعتماد	۳۱	۱۱	۱۰.۵	۳۷.۵	۹۸	۵۴.۵	۴۴	۱۵.۵	۶	۲.۱		۳.۳۰

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

توزیع فراوانی مشارکت اجتماعی

توزیع فراوانی گویه‌های زیر نشان می‌دهد که ۳۶٪ پاسخ‌گویان در مجموع زیاد و ۳۸٪ در حد متوسط اقدام به رفع مشکلات محله می‌نمایند. ۴۱٪ پاسخ‌گویان زیاد و ۳۴٪ در حد متوسط درباره مشکلات محله با همسایگان صحبت می‌نمایند. ۴۲٪ پاسخ‌گویان در مجموع کم و خیلی کم در کار گروهی در محله شرکت می‌کنند. ۵۰٪ پاسخ‌گویان در مجموع زیاد در مراسم مذهبی محله‌شان شرکت می‌کنند و ۵۳٪ در مجموع تمایل کمی به عضویت در کانون‌ها و تشکل‌های سطح محله‌شان دارند.

توزیع فراوانی اقتصاد

توزیع فراوانی گویه‌های زیر نشان می‌دهد که ۵۶٪ پاسخ‌گویان در مجموع کم و خیلی کم در بانک محله خود سپرده‌گذاری می‌کنند. ۷۴٪ پاسخ‌گویان هم در حد کمی در قرض‌الحسنه سپرده‌گذاری دارند. ۵۶٪ پاسخ‌گویان در مجموع خیلی کم و کم به مؤسسات خیریه کمک می‌نمایند و ۱۶٪ اصلاً این کار را انجام نمی‌دهند. ۵۴٪ پاسخ‌گویان کم به مسجد محله به صورت نقدی و غیرنقدی کمک می‌کنند و ۸٪ اصلاً این کار را انجام نمی‌دهند. ۵۸٪ پاسخ‌گویان در مجموع خیلی کم و کم و ۲۰٪ اصلاً به همسایگان خود پول به صورت قرض‌الحسنه نمی‌دهند. ۷۲٪ پاسخ‌گویان کم و ۱۳٪ اصلاً کمکی به تهیه

جهیزیه و جشن ازدواج نداشته‌اند. ۵۱٪ پاسخ‌گویان نگهداری از فرزندان همسایه را در مجموع خیلی کم و کم و ۱۲٪ اصلاً این کار را انجام نداده‌اند. ۵۳٪ پاسخ‌گویان کمک به مدرسه را در حد کم داشته‌اند و ۹٪ اصلاً این کار را انجام نداده‌اند. ۶۵٪ پاسخ‌گویان در حد کمی سعی در راه‌اندازی صندوق قرض‌الحسنه در سطح محله‌شان داشته‌اند و ۱۹٪ اصلاً این کار را انجام نداده‌اند. ۶۳٪ پاسخ‌گویان در مجموع در حد کم در فعالیت جمع‌آوری هدایا و کمک‌های اهالی برای نیازمندان شرکت نموده‌اند و ۱۳٪ اصلاً این فعالیت را انجام نداده‌اند. ۷۰٪ پاسخ‌گویان در مجموع خیلی زیاد و زیاد قوانین شهروندی (مثل به موقع گذاشتن زباله‌ها در منزل، حفظ اموال عمومی، بهداشت محله، فضای سبز محله) را رعایت می‌نمایند. ۵۸٪ پاسخ‌گویان سعی می‌کنند که می‌تواند نیاز خود را از کسبه محله خوشان تهیه کنند. ۳۲.۴٪ پاسخ‌گویان جهت رفع مشکلات مالی خود به صورت زیاد و ۲۷٪ در حد متوسط اقدام به گرفتن وام از بانک یا مؤسسات قرض‌الحسنه می‌نمایند. ۴۱٪ پاسخ‌گویان در مجموع کم اقدام به گرفتن وام از صندوق قرض‌الحسنه محلی نموده‌اند و ۳۷٪ اصلاً این کار را انجام نداده‌اند. ۳۳٪ پاسخ‌گویان در مجموع کم اقدام به قرض‌کردن از خویشاوندان خود می‌نمایند و ۳۶٪ اصلاً این کار را انجام نمی‌دهند. ۳۷٪ پاسخ‌گویان در مجموع کم اقدام به

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۸۹

جدول ۶. توزیع فراوانی مشارکت اجتماعی

میانگین از (۵)	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		مشارکت اجتماعی
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳.۱۲	۱۵.۳	۴۶	۱۰.۳	۳۱	۳۸.۳	۱۱۵	۲۶.۷	۸۰	۹.۳	۲۸	اقدام به رفع مشکلات محله
۳.۰۹	۱۳	۳۹	۱۰.۷	۳۲	۳۴.۳	۱۰۳	۳۴.۷	۱۰۴	۶.۷	۲۰	صحبت درباره مشکلات محله
۲.۸۳	۲۵.۳	۷۶	۱۶.۷	۵۰	۴۰.۷	۱۲۲	۱۴	۴۲	۳.۳	۱۰	کار گروهی در محله
۳.۴۲	۱۰.۷	۳۲	۸.۳	۲۵	۳۰.۳	۹۱	۲۹.۳	۸۸	۲۱.۳	۶۴	شرکت در مراسم مذهبی
۲.۹۰	۲۵.۳	۷۶	۲۵	۷۵	۳۰	۹۰	۱۳	۳۹	۶.۷	۲۰	عضویت در کانون محله
۲.۸۸	۱۰.۳	۳۴	۳۱.۳	۹۴	۲۷.۲	۸۱	۲۵	۷۵	۵	۱۴	شاخص کل مشارکت

قرض کردن از همسایه خود می نمایند و ۵۲٪ اصلاً این کار را انجام نمی دهند. ۷۳٪ پاسخگویان در مجموع زیاد خرید خود از کسبه محل را به صورت نقدی انجام می دهند. ۳۷٪ پاسخگویان خرید به صورت اقساطی را کم و ۲۱٪ اصلاً این کار را نمی کنند. ۶۰٪ پاسخگویان اصلاً با استفاده از چک خرید نمی نمایند.

توزیع فراوانی رضایت از محله

توزیع فراوانی گویه های زیر نشان می دهد که ۶۶٪ پاسخگویان از زندگی در محله خود رضایت دارند و ۶۶٪ پاسخگویان تمایل به ادامه زندگی در این محله را دارند.

جدول ۷. توزیع فراوانی اقتصاد

میانگین (۶) از	اصلاً درصد	خیلی کم درصد	کم درصد	متوسط درصد	زیاد درصد	خیلی زیاد درصد	اقتصاد اشتراکی
۲.۸۱	۱	۱۳	۳۸.۷	۱۱۶	۱۷	۵۱	سپرده گذاری در بانک
۲.۳۲	۱۲.۳	۳۷	۴۱.۳	۱۲۴	۳۲.۳	۹۷	سپرده گذاری در قرض الحسنه
۲.۳۸	۱۶	۴۸	۳۰.۷	۹۲	۲۵.۳	۷۶	کمک به خیریه
۲.۰۸	۸.۳	۲۵	۲۶.۷	۸۰	۲۷.۳	۸۲	کمک به مسجد دادن پول
۲.۴۷	۱۹.۷	۵۹	۳۸	۱۱۴	۱۹.۷	۵۹	قرض الحسنه به همسایه
۲.۵۰	۱۳.۳	۴۰	۴۲.۳	۱۲۷	۲۹.۷	۸۸	کمک به تهیه جهیزیه
۲.۲	۱۲.۳	۳۷	۳۱	۹۳	۲۰.۳	۶۱	نگهداری از فرزند همسایه
۳.۱۱	۹	۲۷	۲۶.۷	۸۰	۲۶	۷۸	کمک به مدرسه راه اندازی صندوق قرض الحسنه
۲.۳۳	۱۹	۵۷	۴۷.۳	۱۴۲	۱۸	۵۴	کمک به نیازمندان رعایت قوانین شهروندی
۳.۰۶	۱۳.۳	۴۰	۳۲.۳	۹۷	۳۱	۹۳	تهیه وسایل از کسبه محل
۴.۱۲	۰	۰	۴.۳	۱۳	۴	۱۲	اقتصاد فردی
۳.۶۵	۱.۷	۵	۸.۷	۲۶	۱۰.۷	۳۲	وام از بانک یا قرض الحسنه
۳.۱۸	۲۰	۶۰	۱۱.۷	۳۵	۸.۷	۲۶	وام از صندوق محله
۲.۸۱	۳۶.۶	۱۱۰	۲۲.۷	۶۸	۱۸.۳	۵۵	قرض از خویشاوندان
۲.۴۵	۳۵.۷	۱۰۷	۲۲.۳	۶۷	۱۰.۳	۳۱	قرض از همسایه
۲.۲۴	۵۲	۱۵۶	۳۰.۳	۹۱	۶.۳	۱۹	خرید نقدی
۳.۹۴	۱	۳	۵	۱۵	۷	۲۱	خرید غیر نقدی
۳.۵۹	۲۰.۶	۶۲	۱۲.۳	۳۷	۲۴.۳	۷۳	استفاده از چک
۲.۲۴	۵۹.۷	۱۷۹	۲۱.۳	۶۴	۴	۱۲	

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

جدول ۹. توزیع فراوانی رضایت از محله؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

رضایت از محله	خیلی زیاد درصد	زیاد درصد	متوسط درصد	کم درصد	خیلی کم درصد	میانگین از میانگین (۵)
رضایت از زندگی در محله	۱۲۷	۷۲	۲۸۷	۶	۷	۳۸۴
تمایل به ادامه زندگی در محله	۱۱۴	۷۲	۲۸	۱۶	۱۴	۳۶۵

جدول ۱۰. ضریب همبستگی اقتصاد و شبکه اجتماعی

شبکه	اقتصاد
۰/۳۱۵	۱
۰/۰۰۰	۰/۳۱۵
۱	۰/۰۰۰

جدول ۱۱. ضریب همبستگی اقتصاد و اعتماد؛ ماخذ: یافته‌های تحقیق.

اقتصاد	اعتماد عام	اعتماد نهادی	اعتماد تعمیم یافته
۱	٪۲۵۹	٪۹۷	٪۳۰۹
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
٪۲۵۹	۱	٪۲۵۹	٪۳۳۶
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
٪۹۷	٪۹۷	۱	٪۱۲۹
٪۹۵	۰/۰۰۰	٪۹۵	٪۲۸
٪۳۰۶	٪۳۳۶	٪۱۲۹	۱
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	٪۲۸	۰/۰۰۰

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۲۹۱

یافته‌های تحلیلی

۰/۰۵ کمتر است، در نتیجه فرضیه مورد تأیید واقع

می‌شود؛ بنابراین، بین اقتصاد به‌عنوان متغیر وابسته و شبکه اجتماعی به‌عنوان متغیر مستقل رابطه معناداری وجود دارد.

۲- «فرضیه دوم»: بین اعتماد اجتماعی و اقتصاد محله رابطه معناداری وجود دارد.

برای تأیید یا رد موقتی فرضیه فوق با توجه به سطح

سنجش دو متغیر که فاصله‌ای هستند، ضریب همبستگی آماری انتخاب

۱- «فرضیه اول»: بین شبکه اجتماعی و اقتصاد محله رابطه معناداری وجود دارد.

برای تأیید یا رد موقتی فرضیه فوق با توجه به سطح سنجش دو متغیر که فاصله‌ای هستند، ضریب همبستگی آماری انتخاب شده است. ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۳۱۵ با سطح معناداری ۰/۰۰۰ می‌باشد که سطح معناداری آن از

پیرسون به عنوان آزمون آماری انتخاب گردیده است. ضریب همبستگی این متغیر اقتصاد و بُعد اعتماد فردی

۰/۲۵۹ با سطح معناداری ۰/۰۰۰ می باشد که سطح معناداری آن از ۰/۰۵ کمتر است در نتیجه بین اعتماد فردی و اقتصاد رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی با متغیر اعتماد نهادی ۰/۹۵ با سطح معناداری ۰/۹۷ می باشد که سطح معناداری آن از ۰/۰۵ بیشتر است، در نتیجه مورد تأیید نمی باشد. بنابراین، بین اقتصاد به عنوان متغیر وابسته و اعتماد نهادی به عنوان بُعدی از متغیر مستقل رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی با متغیر اعتماد تعمیم یافته

۰/۳۰۶ با سطح معناداری ۰/۰۰۰ می باشد که سطح معناداری آن از ۰/۰۵ کمتر است در نتیجه مورد تأیید واقع می شود. بنابراین، بین اقتصاد به عنوان متغیر وابسته و اعتماد تعمیم یافته به عنوان بُعدی از متغیر مستقل رابطه معناداری وجود دارد.

۳- «فرضیه سوم»: بین مشارکت اجتماعی و اقتصاد محله رابطه معناداری وجود دارد. برای تأیید یا رد موقتی فرضیه فوق با توجه به سطح سنجش دو متغیر که فاصله ای هستند، ضریب همبستگی پیرسون به عنوان آزمون آماری انتخاب گردیده است. ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۳۳۳ با سطح معناداری ۰/۰۰۰ می باشد که سطح معناداری آن از ۰/۰۵ کمتر است در نتیجه فرضیه مورد تأیید واقع می شود. بنابراین، بین اقتصاد به عنوان متغیر وابسته و مشارکت اجتماعی به عنوان متغیر مستقل رابطه معناداری وجود دارد.

تحلیل رگرسیون چند متغیره

مدل شماره ۱. تحلیل رگرسیونی متغیرهای مستقل

در جدول فوق ملاحظه می شود، ضریب همبستگی متغیرهای مستقل بر اقتصاد محله ۰/۴ و ضریب تعیین

جدول ۱۲. ضریب همبستگی اقتصاد و مشارکت؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

مشارکت	اقتصاد		
۰/۳۳۳	۱	پیرسون	اقتصاد
۰/۰۰۰		معناداری	
۱	۰/۳۳۳	پیرسون	مشارکت
	۰/۰۰۰	معناداری	

جدول ۱۳. جدول ضریب تعیین مدل اول

مدل	R	R Square	Adjusted R Square	Anova(F)	Sig
۱	۰/۴۰۸	۰/۱۶۶	۰/۱۵۸	۱۹/۲۲	۰/۰۰۰

جدول ۱۴. تحلیل رگرسیون مدل اول

Sig.	t	Standardized Coefficients		Unstandardized Coefficients		مدل ۱
		Beta		Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۵/۲۹			۰/۲۵۴	۱/۲۹۵	(Constant)
۰/۰۲۱	۲/۳۱۳	۰/۱۵۰		۰/۰۴۹	۰/۱۱۳	شبکه
۰/۰۱۸	۲/۳۷۹	۰/۱۵۵		۰/۰۴۹	۰/۲۰۱	اعتماد
۰/۰۰۱	۳/۴۲۵	۰/۲۰۸		۰/۰۴۷	۰/۱۶۳	مشارکت

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
ویژه نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

۰/۱۶۶ می باشد. مقدار ضریب تعیین حاکی از این است که ۰/۱۶ درصد متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می شود. در این جدول متغیرهای مستقل به روش Enter وارد معادله رگرسیونی شده است که در نهایت مشخص شده سه متغیر شبکه اجتماعی و اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر اقتصاد محله تأثیرگذار بودند. مدل رگرسیون چند متغیره به دست آمده از تحلیل رگرسیون فوق نشان می دهد سه متغیر شبکه اجتماعی و اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی از سطح معناداری زیر ۰/۰۵ برخوردار بودند که در نهایت وارد معادله رگرسیونی می شوند. مدل شماره ۲. تحلیل رگرسیونی متغیرهای زمینه ای و مستقل گام نخست (مدل شماره یک) از تحلیل رگرسیونی فوق، بیانگر آن است که متغیر مشارکت مؤثرترین متغیر بر اقتصاد محله است؛ بدین صورت که میزان همبستگی این متغیر با اقتصاد محله ۰/۱۱۸ بوده و به تنهایی ۰/۱۱ درصد از متغیر وابسته (اقتصاد محله) را تبیین می کند. در گام بعدی (مدل شماره دو) متغیر اعتماد وارد معادله شده است که با ورود این متغیر ضریب همبستگی اصلاح شده و از ۰/۱۱۸ به ۰/۱۵۵ رسیده است. ضریب تعیین نشان می دهد که ۰/۱۶ درصد از واریانس اقتصاد محله توسط متغیر مشارکت و اعتماد تبیین می شود. به همین نحو در گام بعدی (مدل شماره سه) متغیر سن وارد معادله رگرسیونی شده است. با ورود متغیر، ضریب همبستگی به ۰/۱۷۳ افزایش یافته است. در گام چهارم شبکه وارد معادله رگرسیون می گردد که ضریب به ۰/۲۱۰ افزایش می یابد و در آخرین گام با ورود متغیر دین ضریب همبستگی به ۰/۲۲۹ افزایش یافته است. در نتیجه این جدول حکایت از آن دارد که شش متغیر وارد شده ۰/۲۳

جدول ۱۵. جدول ضریب تعیین مدل دوم

مدل	R	R Square	Adjusted R Square	Anova(F)	Sig
۱	۰/۳۴۱	۰/۱۱۱	۰/۱۱۸	۳۷/۲۲	۰/۰۰۰
۲	۰/۴۰۲	۰/۱۶۱	۰/۱۵۵	۲۶/۲	۰/۰۰۰
۳	۰/۴۳۱	۰/۱۸۱	۰/۱۷۳	۲۱/۲۱	۰/۰۰۰
۴	۰/۴۷۲	۰/۲۲۱	۰/۲۱۰	۱۸/۲۴	۰/۰۰۰
۵	۰/۴۸۵	۰/۲۳۵	۰/۲۲۹	۱۴/۶۴	۰/۰۰۰

جدول ۱۶. تحلیل رگرسیونی مدل دوم

مدل ۲	Standardized Coefficients		Unstandardized Coefficients		Sig.
	Beta	t	Std. Error	B	
(Constant)		۶/۴۲	۰/۲۸	۱/۸۵	۰/۰۰۰
مشارکت	۰/۲۴۵	۴/۲۴	۰/۰۴۷	۰/۱۹۹	۰/۰۰۰
اعتماد	۰/۱۵۴	۲/۲۶	۰/۰۸۳	۰/۱۸۷	۰/۰۲۴
سن	-۰/۱۶۰	-۳/۱۷	۰/۰۰۴	-۰/۰۱۳	۰/۰۰۲
شبکه	-۰/۱۷۹	۲/۸۴	۰/۰۴۷	۰/۱۳۵	۰/۰۰۵
دین	۰/۱۲۴	۲/۳۲	۰/۰۸۵	۰/۱۹۹	۰/۰۲۱

۰/۱۲ +) y

(دین) اجتماعی + ۰/۱۷ (سن) - ۰/۱۶ (اعتماد) + ۰/۱۵ (مشارکت) + ۰/۲۴ =

شبکه

درصد از واریانس اقتصاد کل را تبیین می‌کنند. جدول شماره ۱۶ فهم دقیق تری از شدت و جهت تأثیرات متغیرهای مستقل بر اقتصاد محله فراهم می‌آورد. یافته‌های این جدول بیانگر آن است که از میان پنج متغیر موجود در معادله رگرسیونی، متغیر مشارکت به بهترین وجه تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. بدین صورت که ضریب استاندارد (Beta) این متغیر ۰/۲۴ می‌باشد متغیر اعتماد از ضریب استاندارد ۰/۱۵ برخوردار است. یعنی هرچه اعتماد افزایش یابد اقتصاد محله نیز ارتقاء خواهد یافت. متغیر سن از ضریب ۰/۱۶- که ضمن تأثیرگذاری معکوس و متوسط به پایین بر اقتصاد محله، آشکار می‌سازد که هرچه سن پاسخگو بیشتر باشد، از میزان تأثیرگذاری آن بر اقتصاد محله کاسته می‌گردد. متغیر شبکه از ضریب ۰/۱۷ برخوردار است که گواه بر این مطلب است که هرچه شبکه اجتماعی بیشتر شود اقتصاد محله نیز بهبود خواهد یافت. متغیر دین با ضریب استاندارد (Beta) ۰/۱۲؛ بدین معنی که عامل دین و اعتقادات دینی نیز متغیر تأثیرگذار بر اقتصاد محله است.

نتیجه گیری و جمع‌بندی

سرمایه اجتماعی به طور کلی شامل نهادها، روابط، گرایش‌ها، ارزش‌ها، و هنجارهایی است که بر رفتارها و تعاملات بین افراد، حاکم است. به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی آن دسته از شبکه‌ها و هنجارهایی است که مردم را قادر به عمل جمعی می‌کند. از آن جاکه روابط اجتماعی در سطوح مختلف اجتماع حضور دارد، آثار و کار نمودهای سرمایه اجتماعی، طیف گسترده‌ای را تشکیل می‌دهد. در سطح خرد، که روابط میان افراد جامعه با هم بررسی می‌شود، کیفیت بالای سرمایه اجتماعی، از دو طریق اثرگذار است. یکی از طریق روابط که در سطح اعضای خانواده، دوستان و آشنایان حاکم است و باعث بالارفتن کیفیت سرمایه انسانی می‌شود. دیگری از طریق بهبود روابط تعمیم‌یافته، که به کیفیت روابط میان افراد غیرنزدیک و آشنا بستگی دارد. کیفیت بالای سرمایه اجتماعی در روابط تعمیم‌یافته، قابلیت پیش‌بینی رفتارها را بالا می‌برد و انعقاد قرارداد و اجرای سرمایه‌گذاری را با کاهش هزینه‌های مبادلاتی آسان

می‌کند. پژوهش انجام شده نشان می‌دهد میزان شبکه اجتماعی ۲/۸۰ می‌باشد که از حد متوسط پایین‌تر است. ۶۰٪ پاسخ‌گویان بیشتر با اعضای خانواده و خویشاوندان رابطه دارند. اما کمتر از ۶۰٪ پاسخ‌گویان ارتباط کمی در طول هفته با همسایگان و دوستان خود دارند. بنابراین مشهود است که روابط افراد در بیشتر بین اعضای خانواده و خویشاوندان در حد شبکه غیررسمی گسترش یافته است و پاسخ‌گویان در روابط تعمیم‌یافته به شبکه‌های رسمی مثل حضور افراد در ورزشگاه‌ها، پارک‌ها، مراسمات، بازار و رستوران که ایجاد تعامل بین افراد آشنا و غیرنزدیک می‌تواند بهتر صورت پذیرد، خیلی کم حضور می‌یابند. فقط ۷۰٪ پاسخ‌گویان در مراسمات مذهبی که در محله برگزار می‌شود شرکت می‌کنند و ۵۳٪ پاسخ‌گویان جهت خرید با همسایگان به بازار رفته‌اند. در نتیجه شرکت کردن افراد در فعالیت‌های غیراقتصادی، مانند شرکت در باشگاه‌های محلی، انجمن‌ها، گروه‌های و دیگر شبکه‌های ارتباط جمعی، با توجه به تقسیم‌بندی پانتام، سرمایه اجتماعی میان گروهی را تشکیل می‌دهد که میزان اعتماد عمومی را در سطح جامعه افزایش می‌دهد. زندگی کردن در جوامعی که سطح اعتماد میان افرادش بالاست، هزینه کمتری را برای مراقبت از خود در مبادلات اقتصادی تحمیل می‌کند؛ قراردادهای مکتوب، کمتر احتیاج می‌شود و افراد مجبور نیستند تا برای هر اتفاق احتمالی، چاره‌ای بیندیشند. در پژوهش حاضر یافته‌ها نشان می‌دهد که سطح کلی اعتماد در حد متوسط ۳/۲ می‌باشد. غالب پاسخ‌گویان به اعضای خانواده در حدود ۹۰٪ به صورت زیاد و به خویشاوندان خود ۸۵٪ در حد متوسط به بالا اعتماد دارند. و در بقیه موارد میزان اعتماد در حد متوسط و پایین‌تر است و این در حالی است اعتماد بستر انواع فعالیت‌های مشارکتی و اقتصادی در افراد خواهد بود و هر چه این سطح در یک محله کاهش یابد رشد فعالیت‌های اقتصادی کمتر است. به طور مثال وام‌گیری متأثر از اعتماد است. جوامعی که از میزان بالای اعتماد برخوردارند، برای ایجاد توافق و همکاری، به نهادهای رسمی کمتری محتاج‌اند. این در حالی است که در پژوهش حاضر ۵۹٪ افراد در حد متوسط به بالا ترجیح می‌دهند مشکلات مالی خود را از طریق

دریافت وام‌های رسمی حل‌کننده تا از طریق صندوق‌های قرض‌الحسنه محلی یا خویشاوندان و همسایه‌ها، در موارد دیگر مانند استفاده از چک نیز به اعتماد زیادی نیاز است، چرا که اعتماد امری دو طرفه است. به همین خاطر، درخواست مردم برای استفاده از چک بر میزان اعتماد تأثیر می‌گذارد. از این رو، انتظار می‌رود که خانواده‌ها در اجتماعاتی با سطح پایین سرمایه اجتماعی، اشتیاق کمتری به استفاده از چک نشان دهند. که یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهد ۷۳٪ پاسخ‌گویان تمایل به خرید به صورت نقدی دارند و ۶۰٪ اصلاً با استفاده از چک خرید نمی‌کنند. هر نوع سرمایه‌گذاری، منوط به نوعی واگذاری کار به نمایندگان است. سپرده‌گذاری یک خانواده در بانک، به معنی پذیرفتن نمایندگی بانک برای حفاظت و مدیریت دارایی خانواده است. از آنجاکه نماینده‌پذیری، تحت تأثیر سطح اعتماد است، بنابراین هر چه سطح سرمایه اجتماعی بالا باشد، خانواده‌ها بخش زیادی از ثروت مالی خود را در سپرده‌ها سرمایه‌گذاری می‌کنند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۵۶٪ افراد در حد کمی در بانک و ۷۴٪ در حد کمی در مؤسسات قرض‌الحسنه سپرده‌گذاری می‌کنند. که این امر تأییدی بر کاهش سرمایه اجتماعی و پایین بودن سطح اعتماد اجتماعی بین ساکنان محله می‌باشد (میانگین سرمایه اجتماعی در این پژوهش ۲/۹۶ است که از حد متوسط پایین‌تر است). یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که فعالیت‌های مشارکتی مردم در سطح محله به طور کلی ۲/۸۸ می‌باشد که از حد متوسط نیز پایین‌تر است. پاسخ‌گویان تمایل کمی برای عضویت در فعالیت‌های کانون‌ها و تشکل‌های سطح محله را دارند و مشارکت در بقیه فعالیت‌ها از قبیل پیگیری جهت رفع مشکلات محله و انجام کارهای گروهی در محله در حد متوسط به پایین بود است ولی ۵۳٪ پاسخ‌گویان در مراسمات مذهبی محله در حد زیادی مشارکت دارند. که این نکته گواه بر توجه بیشتر مدیران شهری جهت بهره‌برداری از ظرفیت مناسب‌های مذهبی در طول سال در سطح محلات است، که از این طریق فرصت بیشتری جهت حضور و تعامل ساکنان محله را فراهم نموده تا به تبادل اطلاعات و نیازها و مشکلات از سطح فردی تا گروهی

بپردازند و در این باب راه حلی را بیابند چرا که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که پاسخ‌گویان تمایل کمی به کمک به خیریه سطح محله، کمک به مساجد، کمک به تهیه جهیزیه، کمک به مدرسه، کمک به نیازمندان سطح محله، نگهداری از فرزندان همسایگان در مواقع لزوم و راه‌اندازی صندوق قرض‌الحسنه در سطح محله دارند. عامل قابل توجه در این تحقیق این است که ۶۶٪ پاسخ‌گویان رضایت از زندگی در محله داشته‌اند و ۶۲٪ تمایل جهت ادامه زندگی در این محله را دارد که این مسئله رضایت از محل زندگی عامل مهمی در گسترش و ایجاد ارتباط و احساس تعلق در سطح محله بین ساکنان خواهد بود. در نهایت یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌های شبکه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت و همین‌طور سن افراد و نوع اعتقادات دینی شاخص‌های مهم و تأثیرگذار بر نگاه مشارکتی ساکنان در فعالیت‌های اقتصادی اشتراکی می‌باشد. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد هر چه شاخص‌های سرمایه اجتماعی ارتقاء یابد وضعیت اقتصاد اشتراکی بین ساکنان افزایش خواهد یافت.

پیشنهادات

بر اساس فرضیه‌های تحقیق و نتایج به دست آمده پیشنهادات زیر به منظور ارتقاء سرمایه اجتماعی در سطح محله ارائه می‌گردد.

- ۱- بالا بردن احساس امنیت در محله از طریق اعمال کنترل رسمی و غیررسمی. ۲- معرفی مساجد به عنوان مرکز و کانون فعالیت‌های فرهنگی محله. ۳- توسعه امکانات فرهنگی و ورزشی در سطح مساجد محله. ۴- اجرای مراسم مذهبی در اعیاد و عزاداری‌ها فضاهای پارکی. ۵- ایجاد مدیریت محله‌ای برای هر یک از محلات از طریق انتخابات و شکل‌گیری شوراهای اجتماعی و فرهنگی محلات. ۶- ایجاد انگیزه و احساس اهمیت در ساکنان از طریق ایجاد خانه‌های گفتگوی محله‌ای. ۷- ارتقا سطح آگاهی ساکنان از طریق ایجاد نشریه محله‌ای. ۸- ایجاد نشاط و شادابی در ساکنان محله از طریق اعلام برنامه‌های دسته جمعی در روزهای خاص (مثلاً گوه‌پیمایی یا ورزش صبحگاهی). ۹- ارتقاء

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

ویژه‌نامه شماره بهار و تابستان ۱۳۹۰

- فرهنگ شهروندی از طریق آموزش و برگزاری جلسات گفتگوی عمومی در سطح محله با مدیران شهری. ۱۰- تقدیر و معرفی نخبگان علمی، هنری، فرهنگی و ورزشی سطح محله. ۱۱- احیاء هویت محله به لحاظ تاریخی و یا کالبدی. ۱۲- بهبود بافت محیط کالبدی و مسکونی جهت اقامت طولانی تر در سطح محله. ۱۳- گسترش هر چه بیشتر محیط‌های تفریحی و فرهنگی متخصص نوجوانان و جوانان در سطح محلات. ۱۴- احداث پارک‌های محلی جهت تعامل بیشتر ساکنان محله در زمان‌های اوقات فراغت. ۱۵- توسعه مناسب مراکز خرید برای تهیه آسان مایحتاج روزانه در هر محله. ۱۶- ایجاد بانک اطلاعات محله‌ای از تخصص‌ها و مهارت‌های ساکنین محله به عنوان سرمایه‌های انسانی محله.
- منابع و مآخذ**
- ابوالحسن تنهایی، ح. (۱۳۸۸) سرمایه اجتماعی و سبک زندگی، فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی آشتیان، سال ۵، شماره ۴.
- ابوالحسن تنهایی، ح. (۱۳۸۷) تحلیل کیفی فرآیند سرمایه اجتماعی در میان شهروندان تهران، فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی، سال ۴، شماره ۴.
- اسماعیلی، ر. (۱۳۸۵) بررسی شاخص‌های توسعه‌ای اجتماعی و سطح‌بندی آن در استان اصفهان، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه اصفهان.
- اصغری، ا. (۱۳۸۴) سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲.
- الوانی، س. م. سیدنقوی، م. (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی: مفاهیم و نظریه‌ها، فصلنامه مطالعات و مدیریت شماره ۳۳ و ۳۴.
- باستانی، س. (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی شبکه و اعتماد متقابل بین شخصی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه الزهراء، شماره ۶.
- بدری، ع. (۱۳۸۸) برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اقتصادی با رویکرد مشارکتی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان لنگه، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۶۸.
- پیران، پ. و همکاران. (۱۳۸۶) کار پایه مفهومی و مفهوم‌سازی سرمایه اجتماعی «با تأکید بر شرایط ایران»، فصلنامه رفاه، سال ششم، شماره ۲۳.
- پیری، ع. (۱۳۸۴) آسیب اجتماعی شهر و نقش سرمایه اجتماعی و کالبدی شهروندان در کاهش آن، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲.
- توسلی، غ. (۱۳۸۴) مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶.
- تاجبخش، ک. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی، اعتماد و دموکراسی، ترجمه حسن پویان و افشین خاکباز، تهران، نشر شیرازه.
- چلبی، م. (۱۳۸۵) تحلیل اجتماعی در فضای کنش، تهران، نشر نی.
- حاجی‌پور، خ. (۱۳۸۵) برنامه‌ریزی محله مینا رهیافتی کارآمد در ایجاد مدیریت شهری پایدار، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۶.
- خنده‌رو، م. (۱۳۸۷) سنجش میزان سرمایه اجتماعی در سطح محله، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه اصفهان، استاد راهنما علی ربانی خوراسگانی.
- خاکپور، ب. و همکاران. (۱۳۸۸) نقش سرمایه اجتماعی در توسعه‌ی پایدار محله‌ای، مجله‌ی جغرافیا و توسعه‌ی ناحیه‌ای، شماره دوازدهم.
- ریتزر، ج. (۱۳۷۴) نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی.
- رنه شورت، ج. (۱۳۸۸) نظریه شهری ارزیابی انتقادی، ترجمه کرامت‌الله زیاری و همکاران، مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.
- رضانی، ر. (۱۳۸۱) مقایسه نوع هویت دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی استفاده‌کننده از ماهواره و شبکه‌های خارجی تلویزیون و دانش‌آموزان غیراستفاده‌کننده، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
- ذکائی، م. س. (۱۳۸۶) فرهنگ مطالعات جوانان، نشر آگه، چاپ اول.
- شریفیان‌ثانی، م. (۱۳۸۴) مجموع مقاله‌های نخستین سمپوزیوم سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

اجتماعی و توسعه اقتصادی مؤسسه آموزش عالی آموزش و پژوهش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی.

- Barr, A. (1999), Familiarity and trust: an experimental investigation, World Bank PovertyNet Library: http://www.worldbank.org/poverty/social_capital/library/barr.pdf (accessed 1 may 2002).
- Bourdieu, P. (1983). Norms of capital in J.C. Richards (ed.) X yncs ztbt puf aRt yncIfgfyawqtb often we hoRtbt, C-wyme in New York: reenwood press.
- Colman, J. (1998), Social Capital in the Creation of Human Capital, American Journal of Sociology, 94, 95-121.
- Fukuyama, F. (1997), Social Capital and the Modern Capitalist Economy: Creating a High Trust Workplace," Stern BusinessMagazine, 4 (1).
- Grootaert, C., Narayan, D., Nyhan, J. V. & Woolcock (2004), M, Measuring social capital: An Integned Questionnaire. Washington, D.C: The world bank.
- Kay, Alan. (2005), Social capital, the social economy and community development, Oxford University Press and Community Development Journal.
- Onyx, J. and bullen, P.)1997(, measuring social capital in five communities in NSW: An Analysis, Discussion paper, center for Australian community organizations and Management, Sydney.
- Putnam, R. (1993), The Prosperous Community-Social Capital and Public Life, American Prospect, 13, 36.
- Robert Dputna.)2000(. Bowling Alone: The collapse and Revival of American community. NY: simon and sehuster. P. 19.
- Robert D. Putnam. 1996. Who killed civic life, the American prespect.P. 56.
- Sabatini, F (2005): Social Capital as social network for measurement. Working paper No. 83. Department of public Economics, university of Rome la Sapienza.
- Svendsen, H.& Svendsen, T.(2004). The creation and destruction of social capital. Denmark: Edward Elgar Publishing Limited.

– قاسمی، و. نگینی، س. (۱۳۸۶) بازیابی هویت محله‌ای در کلان‌شهرهای امروز.

- قاسمی، و. و همکاران. (۱۳۹۰) بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی برون‌گروهی بر توسعه اقتصادی در ایران، فصلنامه راهبرد، سال ۲۰، شماره ۵۹.
- فیلد، ج. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی، ترجمه جلال متقی، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- فیلیپس، ج. (۱۳۸۵) اسطوره سرمایه اجتماعی در توسعه جامعه، ترجمه امیرنصرت روحانی.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷) بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشرنی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۴) پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، نشر مرکز.
- کلمن، ج. (۱۳۷۷) بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشرنی.
- فوکویاما، ف. (۱۳۷۹) پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران، انتشارات جامعه ایرانیان.
- فاتحی، ا. (۱۳۸۶) تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های تهران، پایان‌نامه دکتری. دانشگاه اصفهان.
- ملاحسنی، ح. (۱۳۸۳) سرمایه اجتماعی در سطح محله، چکیده مقالات همایش توسعه‌ای محله‌ای، تهران، شهرداری تهران.
- مبارکی، م. (۱۳۸۳) بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و جرم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- نصیری، م. (۱۳۸۷) سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر سیاست‌گذاری عمومی، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، چاپ اول.
- ولکاک، م. و نارایان، د. (۱۳۸۴) سرمایه اجتماعی و تبعات آن برای نظریه توسعه..
- هودسنی، ه. (۱۳۸۴) بهبود ساختاری، فضایی محلات شهری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته شهرسازی دانشکده هنر. دانشگاه تربیت مدرس.
- همتی، ر. (۱۳۸۵) سرمایه اجتماعی: چالش‌های روش‌شناختی و ابزارهای اندازه‌گیری، همایش سرمایه